

ВИСНОВОК

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Гуменюка Віктора Вікторовича на тему «Трансформації у сфері правового регулювання нотаріальної діяльності в Україні в умовах цифровізації», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»
14 квітня 2026 року**

Актуальність теми дослідження. Актуальність дисертаційного дослідження трансформацій у сфері правового регулювання нотаріальної діяльності в Україні в умовах цифровізації є багаторівневою та беззаперечною, що зумовлено у тому числі впровадженням е-нотаріату в Україні, що потребує своєчасного розгляду, аналізу та виявлення прогалин та недоліків в правовому регулюванні. Нотаріат, як фундаментальний інститут захисту прав, забезпечення стабільності цивільного обороту та превентивного правосуддя, перебуває на критичному етапі адаптації до вимог сучасності, де інформаційні технології радикально змінюють способи взаємодії, документообігу та верифікації юридично значущих фактів.

Бажання України вступити до Європейського Союзу передбачає гармонізацію національного законодавства з правом Європейського Союзу, де електронний нотаріат вже активно функціонує, а питання захисту прав у цифровому середовищі є пріоритетним. Це передбачає імплементацію кращих європейських практик електронного нотаріату, забезпечення взаємного визнання електронних нотаріальних актів та подолання цифрового розриву. Отож, дана тема зумовлена її практичною значущістю в контексті сучасних суспільних та правових реалій України, а також євроінтеграційних процесів.

Завдяки цифровізації нотаріальної діяльності змінюються «традиційні підходи», наприклад: паперова форма довіреності перетворюється в цифрову, відмова від заповнення і ведення паперових книг обліку діяльності нотаріуса; зменшення кількості документів, які особа має подавати для вчинення нотаріальної дії; автоматизацію низки процесів у діяльності нотаріусів; передачу справ і ведення нотаріального архіву в електронному вигляді. Усе це в сукупності дозволить швидше та якісніше, без зайвих помилок вчинити ту чи іншу нотаріальну дію.

Особиста участь автора в отриманні конкретних наукових результатів, викладених у дисертації. Дисертація є самостійно виконаною науковою роботою, в якій представлено авторські підходи, наукові положення та результати дослідження, спрямовані на досягнення визначеної мети та виконання поставлених завдань. У процесі її підготовки дотримано вимог академічної доброчесності: використані ідеї, концепції та методологічні підходи інших

дослідників належним чином оформлено з відповідними посиланнями на першоджерела. Сформульовані висновки та отримані результати є результатом самостійної науково-дослідної роботи автора.

Ступінь обґрунтованості й достовірності наукових положень і рекомендацій. Висновки, пропозиції та рекомендації, сформульовані у дисертаційному дослідженні, мають належне наукове обґрунтування, що зумовлено логічною структурованістю роботи, послідовним виконанням поставлених завдань та апробацією отриманих результатів. Обґрунтованість викладених положень підтверджується застосуванням комплексу загальнонаукових і спеціально-юридичних методів, кожен з яких забезпечив відповідний аспект аналізу та сприяв формуванню узгоджених, внутрішньо послідовних і практично орієнтованих рекомендацій.

Методологічну основу дисертаційного дослідження становить сукупність загальнонаукових і спеціально-юридичних методів наукового пізнання. Застосування історичного методу дало змогу простежити закономірності становлення та розвитку нотаріальної діяльності (підрозділ 1.1). Використання діалектичного підходу у поєднанні з методом класифікації забезпечило виявлення трансформацій у правовому регулюванні організації нотаріату в умовах цифровізації, а також дозволило проаналізувати еволюційні зміни у сфері охоронних нотаріальних дій (підрозділи 1.2, 3.3). Порівняльно-правовий метод сприяв встановленню особливостей адаптації договірного регулювання до умов цифрового середовища, зокрема щодо дистанційного вчинення нотаріальних дій та процедур ідентифікації, а також виявленню змін у порядку ведення нотаріального діловодства (підрозділи 2.2, 2.3). Формально-логічний метод було використано для уточнення та систематизації основних понять і категорій теорії нотаріату, а також аналізу нормативно-правових актів, що регулюють цифрові трансформації нотаріальної діяльності (підрозділи 2.1, 3.1, 3.2). Емпіричну базу дослідження становлять рішення Конституційного Суду України, роз'яснення Пленуму Верховного Суду України, правові позиції Верховного Суду, а також науково-правова публіцистика та довідкові видання. Вказане забезпечило всебічність, об'єктивність та наукову обґрунтованість отриманих результатів дослідження.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертаційна робота є першим системним та комплексним дослідженням здійснення нотаріальних дій чи відмови в їх вчиненні в процесі цифровізації нотаріальної діяльності України, а саме:

у перше:

1) здійснено комплексне теоретико-правове осмислення трансформаційних процесів, що відбуваються у сфері правового регулювання нотаріальної діяльності під впливом цифровізації з акцентом на загальних

правилах вчинення нотаріальних дій та гарантування балансу приватних та публічних інтересів;

2) здійснено комплексне та системне розмежування понять "нотаріальна діяльність" (як інституційного, публічно-правового феномену), "нотаріальні дії" (як конкретних імперативно регламентованих актів з публічно-правовими наслідками) та "супутня (супровідна) діяльність нотаріуса" (як договірних, диспозитивних послуг), що дозволяє сформулювати якісно нову, багатоаспектну концепцію розуміння функціональної діяльності нотаріуса, виявити та обґрунтувати необхідність диференційованого правового регулювання для кожного виду діяльності, а також розробити конкретні пропозиції щодо вдосконалення нотаріального законодавства України з метою підвищення прозорості, ефективності та гарантій законності нотаріального обслуговування, забезпечуючи чітке розмежування публічно-правових функцій нотаріату та приватноправових аспектів його сервісної складової;

3) пропонується авторське визначення поняття електронного нотаріального акту – це цифровий правовий документ, що відображає встановлені нотаріусом юридично значущі факти або волевиявлення осіб щодо посвідчення безспірних прав громадян, забезпечений найвищим рівнем цілісності, автентичності та конфіденційності за допомогою криптографічних засобів кваліфікованого електронного підпису нотаріуса та інтегрований у державні електронні реєстри і системи безпечного електронного зберігання, що гарантує його юридичну силу та оперативну доступність;

4) проведено комплексний аналіз впливу цифровізації не лише на окремі види нотаріальних дій, а на загальні правила їх вчинення, а також обґрунтовано необхідність законодавчого врегулювання електронного нотаріального акту як самостійного правового інституту нотаріального діловодства;

5) запропоновано поєднувати використання паспорта громадянина України як базового документу для ідентифікації із застосуванням додаткових механізмів: витягу з Державного реєстру актів цивільного стану (народження), свідків з дійсними документами, уповноважувального акту та підтвердження відеоконференцією. Запропонований механізм передбачає чітке розмежування повноважень та відповідальності, нормативно закріплює перелік допустимих осіб, які підтверджують особу, встановлює вимоги до збереження доказів (копій документів, протоколів відеоконференцій), а також забезпечує збереження законності нотаріальних дій за відсутності «Дії» у особи шляхом використання вищезазначеного порядку. Впровадження цієї моделі потребує адаптації нормативно-правових актів, стандартизації форм уповноважувальних актів, розробки внутрішніх регламентів нотаріальних палат та підготовки нотаріусів до застосування нових процедур із дотриманням принципів охорони персональних даних та гарантій прав суб'єктів;

6) обґрунтовано важливість переходу від паперового до електронного нотаріального акту та ведення електронного діловодства, оскільки це є стратегічною необхідністю і обґрунтовується такими чинниками: відповідність цифровій епосі та суспільним очікуванням, тобто в умовах глобальної цифровізації суспільство прагне отримати швидкі та доступні електронні послуги нотаріату; підвищення оперативності та ефективності, тобто електронна форма акту та діловодства значно скорочує час на всіх етапах нотаріальної діяльності (від перевірки даних у реєстрах, формування документа, його реєстрації до архівування та пошуку); захист від підробки, тобто використання КЕП забезпечує незмінність змісту електронного акту та його високий захист від фальсифікації; надійність архівування означає, що електронне діловодство забезпечує централізоване, захищене зберігання нотаріальних записів, мінімізуючи ризики втрати важливих юридичних документів, що є особливо актуальним в умовах воєнного стану; зручність та доступність, тобто електронні акти легко передаються, а електронне діловодство спрощує віддалений доступ для уповноважених осіб, що є вкрай важливим для громадян, які перебувають далеко від місця нотаріального посвідчення, включаючи тимчасово окуповані або небезпечні регіони; економічна та екологічна доцільність, тобто перехід на електронний формат зменшує витрати на папір, друк, фізичне зберігання та відповідає принципам сталого розвитку; гармонізація з європейськими стандартами, тобто впровадження електронного нотаріату та діловодства в Україні є важливим кроком у європейській інтеграції, сприяючи уніфікації правового простору та спрощенню транскордонних операцій;

удосконалено:

7) підхід до розуміння ключових засад організації та здійснення нотаріальної діяльності, на основі чого запропоновано Закон України «Про нотаріат» доповнити статтею «Принципи організації та здійснення нотаріальної діяльності», яка включала як загальні принципи, так і спеціальні, обумовлені трансформаційними цифровими процесами, наприклад гарантування захисту персональних даних в умовах використання цифрових єдиних публічних реєстрів;

8) концепцію нотаріального діловодства як складову організації та функціонування нотаріату, обґрунтовано що на сучасному етапі розвитку правової системи України в контексті глобальної цифровізації, вона зазнала докорінних трансформацій, які змінили не лише технічні засоби, а й функціональне призначення та місце у системі правового забезпечення цивільного обороту;

9) класифікацію правил посвідчення всіх правочинів, запропоновано виділяти загальні, спеціальні правила посвідчення окремих правочинів та специфічні правила, пов'язані із цифровізацією нотаріальної діяльності;

набуло подальшого розвитку:

10) періодизація становлення нотаріату в незалежній Україні, зокрема виділено наступні етапи: перший, з 1993 року, коли відбулося прийняття спеціалізованого законодавчого акту до 1996 року; другий, з 1996 року по 1999 рік, під час якого відбулося прийняття Конституції, що мала важливе значення у означенні принципів правової держави у питанні захисту прав людини, закладені основ сучасного приватноправового регулювання суспільних відносин; третій (новітній) етап, що розпочався із 1999 року, і формується під впливом цифровізації та включає три підетапи: а) 1999 рік – 2012 рік, що характеризується першими актами у сфері запровадження єдиних державних реєстрів із елементами інформаційно-комунікаційного управління ними; б) 2012 рік – 2022 р., період поступового реформування та централізації єдиних державних реєстрів, посилення контролю за захистом інформації при вчиненні нотаріальних дій; в) із 2023 року – триває досі та передбачає впровадження системи е-нотаріату. Новітній етап розвитку нотаріату в Україні передбачає впровадження сучасних технологій для покращення доступності та якості нотаріальних послуг;

10) положення про розуміння функцій електронного нотаріального діловодства, що полягає у посвідченні безспірних прав та фактів, запобіганню спорів за допомогою якісно нових, технологічних інструментів, що гарантують найвищі стандарти юридичної сили та довіри у цифровому просторі, що перетворює нотаріат з інституту, орієнтованого на паперовий документ, на високотехнологічну систему, здатну відповідати викликам інформаційного суспільства.

11) положення, що цифровізація не змінює загальні підходи до виділення стадій нотаріального процесу, проте корегує форму вчинення нотаріальних дій, форму нотаріального акту, шляхом передбачення можливості його вчинення у цифровій формі, так само така субсидіарна стадія як оскарження нотаріальної дії чи відмови в її вчинення теж можлива через е-судочинство;

12) обґрунтування доцільності запровадження процедури цифрового посвідчення всіх правочинів, як тих, щодо яких законодавець передбачив обов'язковість такої форми, так і тих, що вчиняються за згодою сторін із нотаріальним посвідченням. Пропонуємо статтю 209 ЦК України доповнити ч. 5 такого змісту: «Правочин, який вчинений у електронній формі та який підлягає нотаріальному посвідченню відповідно до вимог закону чи у випадку домовленості сторін посвідчується через систему е-нотаріату»;

13) положення, що при запровадженні можливості цифрового вчинення виконавчих написів, вони мають бути вчиненні тільки на електронних документах, розроблені відповідні зміни до п. 5. «Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України».

Теоретичне та практичне значення роботи полягає в можливості їхнього використання:

у сфері законотворчості – сформульовані в дослідженні рекомендації із внесення змін до чинного нотаріального та цивільного законодавства з питань визначення понять електронних нотаріальних дій, а саме в ЦК України та Закон України «Про нотаріат» та, в які пропонуємо внести зміни в статтю 14 Закону «Нотаріальне діловодство і звітність», в якій закріпити чітке визначення та ознаки поняття електронного нотаріального діловодства та в статтю 23 «Державні нотаріальні архіви», включити визначення поняття електронний нотаріальний архів. Електронний нотаріальний акт та електронне діловодство є не лише технологічно досконалыми, а й безумовно довіреними та юридично ефективними інструментами, що відповідають сучасним вимогам правової системи та суспільства; в Закон України «Про нотаріат», який необхідно доповнити статтею «Принципи організації та здійснення нотаріальної діяльності» такого змісту: «В Україні нотаріат організовується та здійснюється на таких засадах: верховенства права; законності, справедливості та рівності; поваги до прав людини; судового захисту прав учасників нотаріальних відносин; відповідальності; оптимізованого регулювання, керованості, контрольованості нотаріальної діяльності; відкритості та безперервності нотаріальної діяльності; гарантування рівного доступу до послуг державних та приватних нотаріусів; незалежності нотаріусів; дотримання нотаріальної таємниці; якості та прозорості нотаріальних послуг; недопустимості необґрунтованої відмови у отриманні нотаріальної послуги; гарантування захисту персональних даних в умовах використання цифрових єдиних публічних реєстрів»; Статтю 45 Закону України «Про нотаріат» доповнити новою частиною такого змісту: «Правочини у електронній формі підписуються кваліфікованим електронним підписом. Нотаріус перевіряє справжність кваліфікованих електронних підписів»; Статтю 54 Закону України «Про нотаріат» доповнити новою частиною такого змісту: «Правочин, який вчинений у електронній формі та який підлягає нотаріальному посвідченню відповідно до вимог закону чи у випадку домовленості сторін посвідчується через систему е-нотаріату»;

у юридичній практиці – рекомендації, узагальнення та висновки дисертації дадуть змогу покращити правозастосування норм статей Постанови КМУ від 29 грудня 2023 р. «Деякі питання функціонування Єдиної державної електронної системи е-нотаріату», пропонуємо доповнити новою частиною із описом порядку нотаріального посвідчення електронних правовчинів, а також «Методичні рекомендації щодо вчинення нотаріальних дій, пов'язаних із вжиттям заходів щодо охорони спадкового майна, видачею свідоцтв про право на спадщину та свідоцтв про право власності на частку в спільному майні подружжя» повинні бути переглянуті, оновлені та приведені у відповідність до трансформації системи нотаріату у зв'язку із цифровізацією;

у навчальному процесі – положення дисертації можуть бути використані при підготовці підручників, навчальних посібників та навчально-методичних матеріалів з базових курсів «Нотаріат», «Цивільне право», спецкурсів «Доктрина цивільного права», під час проведення лекційних та семінарських занять тощо.

Повнота викладення матеріалів дисертації у наукових працях, опублікованих автором. Основні положення та результати дисертації були відображені у 9 публікаціях. Серед них:

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Гуменюк В. В. Етапи історичного розвитку нотаріату в епоху цифровізації. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 1. С. 782-788. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.01.130>

2. Гуменюк В. В. Правові трансформації нотаріальної діяльності під впливом цифровізації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2025. № 87. Ч. 1. С. 206-210. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.87.1.29>

3. Гуменюк В. В. Особливості посвідчення правочинів в умовах цифровізації. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 5. Т. 1. С.181-185. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.05.1.31>

4. Гуменюк В. В. Поняття та особливості електронного нотаріального акту та електронного нотаріального діловодства в умовах цифровізації в Україні. *Часопис цивілістики*. 2025. № 57. С. 120-126. DOI: <https://doi.org/10.32782/chc.v057.2025.18>

5. Humeniuk V., Lytvyn S. Characteristics of the civil-legal liability of the notary. *Legal, Economic Science and Praxis*. 2021. № 3. P. 21-27. URL: https://lesp.hu/wp-content/uploads/2022/12/Viktor-Humeniuk-Stepan-Lytvyn_3_2021-21-27.pdf

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Гуменюк В. В. Проблемні аспекти цифровізації нотаріальної діяльності в умовах війни / *Проблеми правового регулювання забезпечення особистих немайнових прав особи та прав на віртуальні активи в умовах цифровізації*: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (3 травня 2024 р., м. Ужгород – Піза). ДВНЗ «Ужгородський національний університет». За заг. ред. проф. С.Б. Булеци, проф. М. В. Менджул. Ужгород, 2024. С. 55-57.

7. Гуменюк В. В. Диджиталізація нотаріату в Україні: переваги та недоліки / *Проблеми правового регулювання забезпечення особистих немайнових прав особи та прав на віртуальні активи в умовах цифровізації*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (10 травня 2025 р., м. Ужгород - Піза). ДВНЗ «Ужгородський національний університет». За заг. ред. проф. С. Б. Булеци, проф. М. В. Менджул. Ужгород, 2025. С. 47-49.

8. Гуменюк В. В. Правові принципи та цифровізація нотаріальної діяльності / *Topical Issues Of Intellectual Property In Ukraine And The European Union: Materials IX International research and practice conference* (04-05 October 2025 Budapest), 2025. P. 94-97.

9. Гуменюк В. В. Підготовча стадія нотаріального процесу та цифровізація. / *Проблеми забезпечення інформаційної безпеки в міжнародному співробітництві: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (5 вересня 2025 р., м. Ужгород) / ДВНЗ «Ужгородський національний університет». Ужгород, 2025. С. 100-103.

Відповідність чинним вимогам. Дисертаційне дослідження на тему «Трансформації у сфері правового регулювання нотаріальної діяльності в Україні в умовах цифровізації» є завершеною науковою працею, у якій отримано нові науково обґрунтовані результати, спрямовані на розв'язання конкретного наукового завдання, що має істотне значення для розвитку науки цивільного права. Науковий рівень дисертації відповідає вимогам, які визначені у Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, Вимогам до оформлення дисертації, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана українською мовою відповідно до норм правопису, а характер викладу матеріалу відповідає науковому стилю.

Результати дисертації обговорено на засіданні кафедри цивільного права та процесу від 14 квітня 2026 року (Протокол № 9). За результатами засідання кафедри ухвалено рішення про надання висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Гуменюка Віктора Вікторовича на тему «Трансформації у сфері правового регулювання нотаріальної діяльності в Україні в умовах цифровізації».

Головуюча на засіданні кафедри

Сібілла БУЛЕЦА

Підпис Сібілли БУЛЕЦІ засвідчую:

Вчений секретар ДВНЗ «УжНУ»

Олена МЕЛЬНИК

